Перший іспит

Гриць ще не встиг заснути, як з коридора почувся голос тата, а по тому радісно зойкнула мама. Минуло ще кілька хвилин, тато продовжував про щось гомоніти, але раптом мама почала бідкатись. Що ж сталося? Невже тато знову покине їх з мамою і полетить у космос? Та ще й надовго. Перший раз він літав до Марса, а повернувся лише через рік. Бідна мама не відходила від телеекрана у Космоцентрі, дуже хвилювалася. Навіть Грицеві доводилося заспокоювати її. Що ж трапилося тепер, куди має летіти тато?

Не в змозі перебороти цікавості, Гриць скочив з ліжка, навшпиньки підкрався до дверей і почав дослухатися.

— Ти розумієш, моя люба,— казав тато,— це ж перший політ в систему Юпітера. Дехто з учених вважає, що там дослідникам випаде нагода спостерігати небачені форми життя.

— А може, зустрінуться й мислячі істоти,— додала мама.

— Можливо. Космоцентр планує створення земної колонії на Європі — великому супутнику Юпітера. Ми залишимося там на три роки. Дозволено з собою взяти дружин. Тобі доведеться оволодіти деякими космічними професіями.

— Гаразд,— сказала мама.— Проте мене турбує, що буде з Грицем?

— Віддамо до інтернату.

— Нізащо! — вигукнув Гриць, уриваючись до коридора.— Без мене нікуди не полетите! Ич, що надумали! Я з вами полечу!

— По-перше, негарно підслуховувати! — докірливо озвався тато.— А по-друге, в далекому світі потрібні люди мужні й загартовані. Ти певен, що витримаєш будь-яке випробування?

— Витримаю! Я нічого не боюся!

— Хвалько,— лагідно розкуйовдив тато синове волосся.— Не кажи гоп, доки не перескочиш.

Політ було призначено на серпень. Лишалося три тижні. Татові дали відпустку на десять днів, і він разом з мамою та Грицем вилетів до гірського Алтаю, щоб там відпочити. Шатро нап'яли на березі озера. Наступного дня біля берега на воді гойдалася срібна сигара — швидкісний човен. Вирішили покататися. Зробили по озеру кілька блискавичних кіл. Гриць верещав від захоплення. Тато повів човна до виходу з озера, там зеленкуваті води, люто клекочучи, грізним водоспадом вливалися до річки Катуні.

Зненацька замовк двигун. Тато похапливо длушпався в приладах. Стрімка течія несла човен у смертельний вир. Гриць відчув, як розпач витискує йому з грудей крик жаху. Але хлопчик глянув на суворі мамині очі, на татове зосереджене обличчя і, вкусивши себе за пальця, промовчав. Човен падав у безодню, насувалися гострі скелі. Гриць заплющив очі. З його вуст не вирвалося ані звуку. Якщо й гинути, то не боягузом!

Раптом клекіт води затих, повітря тонко заспівало в вухах. Хлопчик розплющив очі. Човен летів у небі, гори й ліси пропливали внизу.

— Що це? — прошепотів Гриць.— Ми живі?

— Перший іспит,— сміявся тато.— Човен годиться і для води й для польоту. Синку, ти витримав перший іспит. Я подумаю, може, й візьмемо тебе до далекого світу...

— Проте пам'ятай, Грицику,— мама загадково глянула на сина,— все життя — то великий іспит.

Другий іспит

Минули дні відпустки. Тато взяв Гриця до Космоцентру, показував йому дивовижні пристрої, машини та космічні апарати. Дещо хлопчик бачив на екрані телевізора або в кіно, але тут усе було справжнє, величне і таємниче. Якось не вірилося, що ось ця або ота ракета незабаром летітиме у порожнечі зоряного простору, а від Землі її відділятимуть мільйони кілометрів.

Тато заводив Гриця у житлові каюти космольотів, дозволяв навіть посидіти в кріслах пілотів. А потім почав привчати його ходити в костюмі космонавта та скафандрі. Космічне вбрання було незручне й важке, проте Гриць терпів, не промовивши й слова невдоволення. Він перемовлявся з татом по радіотелефону, приймав їжу крізь прозоре забрало, сам замінював використані балони для кисню.

— А тепер, синку,— якось сказав тато,— побачимо, чи є в тебе справжня мужність.

— А хіба я злякався тоді, біля водоспаду? — образився Гриць.

— Того мало. Тепер треба стрибнути з літака.

— Як? — скрикнув хлопчик.— Просто так?

— Та ні,— засміявся тато.— З парашутом. Космонавтам це необхідно. Всякого буває. Раптом аварія при підльоті до планети, треба, щоб усі члени екіпажу не боялися залишити космоліт. Збагнув?

— Збагнув,— відповів Гриць, хоч усе його тіло похололо від страху.— Я стрибну з літака, татку!

Наступного дня вони вилетіли на реактивному лайнері. Незабаром під крилом літака видно було лише густу тайгу. Гриць то поглядав на спокійне татове обличчя, то на білі-пребілі хмарини за ілюмінатором, то поправляв лямки парашута на плечах. Коли ж нарешті стрибок? Чи не злякається він?

З каюти виглянув пілот, привітався з татом, підморгнув Грицеві. Тато повів сина до виходу. Відчинився люк, дихнуло холодом. Гриць поточився назад, але відразу ж схаменувся, бо побачив у татових очах насмішкуваті іскринки. Він кинувся до люка й стрімголов упав у безодню.

Тьохнуло серце, замерехтіло все довкола — хмари, небо, земля. Над хлопчиком спалахнула вогняна квітка парашута. Падіння сповільнилося. Тепер Гриць колихався під велетенським куполом, наче в дитячій колисці. Страх де й подівся: було легко, радісно.

Поруч з ним з'явився блакитний купол — то спускався тато, він розмахував руками, вітаючи сина. Гриць щось кричав, співав, але через вітер нічого не було чути.

Хлопчик опустився на широку галяву поміж високими глицевими деревами, торкнувшись ногами землі, впав на бік, як його вчили, а потім підскочив і, плутаючись у стропах парашута, побіг до тата, котрий спустився раніше і вже чекав його.

— Молодець, синку,— спокійно мовив тато.— Ти можеш бути космонавтом. Беру тебе в політ до Юпітера.

Небезпечна зустріч

В серпні пасажирська ракета стартувала на Місяць. Гриць сидів у каюті поруч з батьками. Він легко витримав перевантаження, коли потужні двигуни розганяли апарат. Все було дивно, навіть казково: грім

вибухів, пасма хмар в ілюмінаторах, а потім — чорна безодня неба, всіяна зірками, і яскраве кружало Сонця.

Не минуло й доби, як ракета сіла на місячному космодромі. Всі зодягли скафандри й вийшли назовні. Йти було легко, набагато легше, ніж на Землі. Гриць крокував услід за мамою й татом, захоплено оглядаючись навсібіч. Обрій був недалеко, на ньому зубцями вирізнялися невисокі гори й кратери. На чорно-фіолетовому небі пливла блакитна куля рідної Землі.

Космонавти кілька днів мешкали в приміщенні, де росли пальми, троянди та ялини, дзюркотіли струмочки і сіяв штучний дощик, веселила око зелена трава, а в густому гіллі дерев співали птахи.

Листя пальм було велике й лапате, набагато більше, ніж на Землі. А трояндові квіти витикалися з кожного вічка на гілках, мабуть, яскраве проміння Сонця пришвидшувало їхній ріст. Тут, в оранжереї, Гриць познайомився з Марічкою, донькою штурмана юпітерського корабля. Вона теж разом з батьками летіла до далекого світу. Дівчинка була весела на вдачу, мала золоті кіски й блакитні, іскристі очі. Грицеві, звичайно, було приємно, що в нього з'явилася така подруга.

З Місяця експедиція вилетіла на великому космольоті, на борту якого було написано: "Промінь". Діти мешкали в спільній каюті, кожен мав зручний гамачок, крісло та столик. В бібліотеці можна було читати книжки, в кают-компанії часто показували кінофільми й телепередачі з Землі.

Політ тривав чотири місяці. Потужні двигуни невпинно розганяли корабель протягом двох місяців, потім ще півтора місяця відбувався політ за інерцією, а ще два тижні двигуни працювали знову, щоб загальмувати космоліт.

Сонце з часом перетворилося на яскраву невелику зірку, а в ілюмінаторах нарешті з'явилася велетенська куля Юпітера. Проте корабель летів не до нього, а до одного з його супутників, що звався Європою. Він був майже такий, як наш Місяць, але мав дуже густе повітря.

Космоліт пройшов крізь сірі хмари й сів на березі озера. Вода й ґрунт навколо озера світилися фосфоричним сяйвом. Було так видно, як у хмарний день на Землі. Дорослі космонавти готувалися до першої вилазки на поверхню нового світу, а дітям було звелено сидіти в каюті й чекати. Незабаром Гриць і Марічка побачили, як від космольота від'їхав всюдихід і зник за гірським пасмом.

— А ми? Невже вічно будемо сидіти в каюті? — невдоволено запитала дівчинка.

— Згодом тут побудують оранжерею та обсерваторію,— сказав Гриць,— тоді можна буде виходити і гратися.

Раптом Марічка скрикнула й показала Грицеві на зграю крилатих істот, що летіли над озером, прямуючи до космольота.

— Це живі істоти,— приголомшено прошепотів хлопчик.— Птахи.

— Щось не дуже подібні до птахів,— заперечила Марічка.— У них немає крил. Ніби повітряні міхури.

Сіро-блакитні летючі кулі наблизилися, закружляли довкола ракети. А одна з них зупинилася біля ілюмінатора й заглянула всередину каюти. Величезні очі пронизливо дивилися на юних посланців Землі.

У полоні

— Я боюся! — скрикнула дівчинка.— У неї страшні очі. Це хижак!

— Звідки ти знаєш?! — засумнівався Гриць.— Глянь, вона усміхається.

Справді, з істотою сталися химерні зміни. На поверхні сірого міхура з'явилася подоба людського обличчя, губи розпливлися в усмішці, забіліли зуби. Істота, певно, щось говорила, бо вуста ворушилися, але в каюту не долинало жодного слова.

— Невже розумна істота? — здивувалася Марічка.

— Аякже,— підхопив Гриць.— Вона вміє змінювати свою подобу. Істота раптово зникла. А потім усі летючі міхури зібралися в кільце на березі озера й закружляли в танку. З кожним рухом їхні тіла мінялися, набували нової форми. І ось вражені Гриць та Марічка побачили не химерних летючих істот, а дітей Землі, своїх ровесників семирічного чи восьмирічного віку. Взявшись за руки, ті істоти танцювали: гарно, грацiйно, легко. Білі та блакитні сорочечки, зодягнені на них, майоріли на вітрі.

— Я хочу до них,— сказала Марічка.

— Дурненька! Тут повітря отруйне, ми задихнемося.

— А вони ж дихають?

— Вони тутешні. А ми — ні. І не забудь, що нам заборонено виходити з каюти.

— А мені хочеться,— вперто наполягала Марічка.— Зодягнемо скафандри й вийдемо. Зустріч з дітьми іншого світу — це ж страшенно цікаво!

Дівчинка метнулася до ніші в каюті, зодягла свій скафандр.

— Ти як знаєш, а я піду.

Гриць, згадавши застереження тата, повагався, але, не бажаючи бути в очах дівчинки боягузом, мовчки зодягнувся теж. Вони спустилися автоматичним ліфтом униз, минули шлюз і ступили на чужу планету. Скелясту поверхню покривала якась чорно-кривава рослинність. Подібна до лишайників, вона неприємно тріщала під ногами. Істоти побачили дітей. їх танок розпався, і вони веселою зграйкою оточили Марічку та Гриця непроникним кільцем.

— Такі самісінькі, як і наші діти,— почувся по радіо голос Марічки.— Вітаємо вас, друзі, ми прибули з Землі.

— Що таке? — пролунав зненацька у навушниках тривожний голос Грицевої мами.— Невже ви покинули корабель? Грицю, Марічко?!

— Тут теж діти,— гукнула Марічка.— Вони граються з нами!

— Негайно в корабель! — суворо наказав голос тата.— Тікайте в шлюз, чекайте нас!

Гриць схопив дівчинку за руку й хотів було бігти до космольота, та враз подоби дітей з чужої планети разюче змінилися, вони перетворилися на потворних восьминогів і накинулися на прибульців з Землі. Гриць запручався, але де там! їх з Марічкою підійняли в повітря й понесли геть від корабля.

— Татку! Мамо! — кричала перелякана Марічка.

Проте ніхто на допомогу не прийшов. Хижі істоти несли своїх бранців усе далі й далі.

Порятунок

Перелетівши озеро, восьминоги почали хутко знижуватися в глибину чорної прірви. Там клекотів пінистий зелений потік. Посеред нього височіла похмура скеля, а на ній — велетенська вежа, змурована з темно-червоних кристалів. Хижі істоти зупинилися на верхів'ї вежі. З отвору в ній виповзла велетенська потвора, подібна до брудного мішка, виповненого якимись драглями. Блиснули злісні очі, в повітря знялися довжелезні мацаки: ними огидне страховисько торкнулося дитячих скафандрів. Марічка закричала:

— Мамочко, рятуй нас!

Проте у відповідь не почулося й звуку. Гриць зрозумів, що ніхто їх звідси не визволить, але не заплакав. Треба навіть умирати з гідністю,— так часто говорив тато.

Потвора вхопила Гриця в свої мацаки й почала розглядати з усіх боків. Вона крутила його і так і сяк, певно роздумуючи, як зручніше здерти з нього блискуче покриття. Те ж решта восьминогів робили з Марічкою. Дівчинка плакала, а Гриць, зціпивши зуби, мовчав.

Чим би все скінчилося, невідомо, бо раптом якісь полум'яно-блакитні істоти спустилися з неба й напали на восьминогів. Завирував бій. Потвора та решта восьминогів відпустили дітей і заховалися в чорному отворі вежі.

Полум'яно-блакитні істоти, схожі на граційні летючі квіти, покружляли над вежею, потім підхопили дітей гнучкими стеблами-руками й винесли їх з прірви.

— Хто це? — питала Марічка в Гриця.— Куди вони нас несуть? Може, хочуть нас убити?!

— Ми ваші друзі,— почувся несподівано голос у навушниках.— Ми господарі цієї планети. А ті, що полонили вас, то дуже хижі істоти. Вони

вміють змінювати зовнішню подобу. Вони одурили вас. Ми знаємо, де ваш корабель, і віднесемо вас туди.

— Чуєш, Марічко! — схвильовано говорив Гриць.— Це добрі й розумні мешканці цієї планети. Але звідки вони знають нашу мову?

— Ми давно слухаємо ваші радіопередачі. Ми вивчили багато мов Землі. Тож раді вітати гостей у своєму світі.

Швидко промайнули внизу води озера, з імли з'явилося громаддя космольота. Біля нього метушилися люди. Уздрівши летючих полум'яно-блакитних істот, космонавти приготували променеві рушниці.

— Тату, не стріляй! — крикнув Гриць.— Це наші рятівники, людиквіти. Вони визволили нас з полону!

Діти відразу ж потрапили в обійми стурбованих батьків. У матерів за прозорими забралами заблищали сльози, а Грицiв тато суворо сказав:

— Якби була можливість, я б тебе відправив назад. Ти не витримав третього іспиту.

— Витримав,— озвалася чарівна квітка-людина, і космонавти вражено подивилися на її тремтливі пелюстки, на мерехтливі очі.— Ваш хлопчик мужній і безстрашний. Він тримався, як герой. Ми щасливі, що саме він був першим землянином, з яким нам пощастило зустрітися. Новий світ відкриває перед вами, люди, свої серця.